

DE MACHTELOOSHEID IS ER NOG STEEDS...

Dut WINST mit „Twijstried” goud waark?

Wkt 20.5.86

Johan Poppen

WINSCHOTEN - Herinnert men zich deze scène uit het begin van het spel „Waark” (Simon van Wattum, 1974) nog? „Aanrieten, zeg ik die!” De toon waaróp... Langzaam en dreigend. De machtsverhoudingen op het platteland tussen boer en maaid of knecht alleen dáárdor al terdege illustrerend. Daarbij dan, ten overvloede haast, het toneelbeeld: de baas gestreng neerziend op de gediensstige vóór hem, geknield en krabbend in het stof der aarde.

Eerabellaand... Vandaag de dag bezingt Ede Staal de daarop veel meer lonende nijmoedse rudermesjienen, bij gebrek aan thans onbetaalbaar geworden vaste arbeiders. Je kunt nu op een knop drukken en het mechaniek wait vanzultm van aanrieten. t Waark is anders geworden. En hoe staan het met de mensen, hun verhoudingen op het platteland nu?

„Zomers, op een vrije zaterdag, mag ik wel even graag kijken naar die boeren, die zich nu zelf in het zweet moeten werken om de oogst binnen te krijgen. Als er dan één bij is, die ik ken, dan zwaai ik even”. Hier spreekt de dochter van een vroegere landarbeider. Ze kan dat gevoel van lichte triomf nu eenmaal niet onderdrukken, wetend, dat dat gevuil nog daip zit bie pa: „Zo bin ik vernederd deur dij mensen”.

Vrouger, vrouger... Aldus in „Waark” beschreven en gespeeld. Later is het stuk in druk verschenen onder de titel „Boerenzoad dut t aaltied”. In zijn „Geschiedenis van de Groninger Literatuur” (1984) meldt dr P.J. van Leeuwen, dat Van Wattum zelf weinig voldaan was over zijn

„Waark”, dat „in zijn maatschappij-kritische tendens uitgaat van een zowel verouderd als vertekend beeld van de sociale werkelijkheid”. Aldus Van Leeuwens conclusie.

Dat was „Waark” dus, de naam, die de uit de provincie geselecteerde spelers toen als groep, onder regie van Annemarie Prins, ook aannamen. Het restant ervan speelde „Waark” onlangs nog eens, meer als museumstuk. Anno 1985 heeft de debuterende toneelgroep WINST deze tegenstelling opnieuw als leidraad voor een voorstelling gekozen: „Twijstried”. Berustend op waar gebeurde verhalen, door de spelers opgetekend uit de mond van ouders en grootouders.

„Tijdens een visite vernamen ze, dat je met dit project bezig was. En dan kwamen de verhalen los: het ene lokte het andere uit. We waren over wat we hoorden vaak zeer verbaasd en konden eigenlijk niet begrijpen, dat het ooit zo geweest is”. Een speelster over hoe het begon met deze historische reconstructie. Is dat het weer oproepen van een verouderd beeld? Ik hoor de reactie al: „Mout dat nou?” Ja, zeggen ze bij WINST.

„Het is de machteloosheid, die daar steeds uit blijkt en dat is vandaag de dag weér zo. Ik denk, dat de mensen dat wel in dit spel herkennen. De tegenstellingen liggen er nu nog. De kleintjes blijven klein. Macht is eveneens in staat arbeiders tegen elkaar uit te spelen, gebruik te maken van hun onderlinge rivaliteit. Ze kunnen wel eens een grote mond hebben, maar als het op daden aankomt, zal ieder toch

heel gauw voor zijn eigen hachje kiezen”. Een speler aan het woord, die in „Twijstried” als knecht Freek met een eigen mening door boer Duintjer, tronend op diens huisaltaar (de pot mit geld), ontslag krijgt aangezegd: „Vot doe!”

Een situatietekening als bij het vroegere vormingstoneel: in zwart wit? „Ja, heel erg soms” zegt regisseuse Anneke Korte, „al tonen we ook andere kanten van zowel boer als

arbeider. Maar: je neemt stelling. Dan kun je het wel heel genuanceerd willen brengen, maar daar wordt het niet duidelijker door”. De in het werk zo „flinke” arbeider kon zich in eigen huis ook heel slecht, on-sociaal, gedragen. Het is bovendien niet dé arbeider, maar Freek, die daar staat. Een boer is eveneens niets menselijks vreemd. „Ook hij is bang voor bepaalde dingen”.

Daarvan en daarover wordt dus in „Twijstried” gesproken en gezongen, grotendeels op eigen teksten (er zitten gedichten van Hanns Eisler, Willem de Merode en Van Wattum tussen), met ook zelfbedachte melodieën en op de oorspronkelijke verhalen geënte vormgeving. Links en rechts op het speelveld (vanuit de zaal gezien dan...) de woningen van de in twijstried verkerende partijen. Eenvoud spreekt ook uit de gebezigde technische middelen, in een décor, waarin de slechts op het oog schone was buiten wordt gehangen.

De melodieën klinken het meest authentiek en het is dan ook daar, dat de overeenkomst met het strijdbare genre van de Internationale Nieuwe Scène duidelijk wordt. „Stina, dij kon zó nait wieder. Wat haar het leven veur zin? t Was simpel om dat te veraanern: Pekkelderdaip, spring der mor in!” Mor zo'n daip is nóg koller den toes. Stina sprong dus nait en gong weer noar hoes.

In de dialogen klinkt de opzegtoon weer door. De tekstzeggings is schools, te netjes vaak. Geen wonder, dat een oudere toehoorder opmerkte, dat het aanpakken van de machtigen zijns inziens best veel feller had gemogen. Dat gevuil zit ook ja daip bie pa...

Het is begrijpelijk, dat ook nog debuterende amateurs lang niet voluit durven gaan. En in hun stemgebruik niet dat rauwe, dat vergrammende het onverzoenlijke weten te leggen, dat tot op de dag van vandaag sporen in de menselijke verhoudingen heeft nagelaten.

De vertolkster van Antje 3 staat bij het slotapplaus illustratief met een vuist omhoog.

Te zien op video-opnamen, gemaakt tijdens de try-out in Perron 15 te Ter Apel op Hemelvaartsdag. Anneke Korte plaatst aan de hand daarvan, tijdens een gezamenlijke kijkséance, kritische opmerkingen. Als de spelenden deze ter harte nemen, kan dat alleen maar winst betekenen voor de komende voorstellingen.

„Ze wist ons al op te laden door iedereen kort voor het eerste optreden een cadeautje te geven, passend bij zijn of haar rol”. De spelers van WINST zullen ervaren, dat de keuze van locatie en bijbehorend publiek ook stimulerend kan zijn voor hun eigen betrokkenheid. De reacties zullen leren of boerenzoad het nog aaltied dut. En of WINST er werkelijk goud waark mee verricht.

„Twijstried” wordt in deze regio ten tonele gevoerd door Bert Stuurwold, Chris Bakker, Joke Feninga, Gieneke Bosdijk, Onno Smit, Gerrit van der Horst, Grietje Greving, Harma Kuiper, Gea van Dijken, Arita Pietersen en Mara van Bolhuis: overmorgen in de kerk te Borgsweer (21 uur), op 4 juni (20 uur) in 't Trefpunt te Heiligerlee, een dag en een uur later in 't Trefpunt te Nieuwolda. De voorstelling van een uur wordt zonder pauze gespeeld.